

ЩО ТАКЕ ОУН І ХТО ТАКІ БАНДЕРІВЦІ

ОУН (Організація українських націоналістів) - буржуазно-націоналістична партія фашистського напрямку, створена українськими контрреволюційними емігрантами за кордоном після перемоги Радянської влади на Україні.

По суті, ОУН була продовженням, зміненою формою Української військової організації (УВО). Проголошена на I Великому зборі ОУН /лютий 1929 р./, скликаному верховодами УВО. Поштовхом для реорганізації УВО на відверто фашистських засадах стало піднесення гітлерівського руху в Німеччині.

Засадова єдність з фашизмом була проголошена оунівцями перед усім світом. "Український націоналізм, - говорилося у їхній заяві, - має певну суть. Він являє собою суспільний та політичний рух, котрий сьогодні існує у цілому світі. В одній країні він виступає як фашизм, у другій як гітлеризм, у нас - просто як націоналізм"*.

Політичною метою ОУН було проголошено створення "Української самостійної соборної держави" - буржуазно-націоналістичної держави, що охоплювала б усі населені українцями території, які тоді перебували у складі СРСР, Польщі, Чехословаччини, Румунії.

Це вимагало, передусім, повалення Радянської влади на Україні, реставрації капіталізму, відриву України від братніх радянських республік, згодом - збройних конфліктів з сусідніми країнами.

Певна річ, власними силами українські націоналісти не сподівалися досягнути своєї мети. Тож на усіх етапах боротьби проти Радянської влади вони покладалися на те, що іноземні агресори завдадуть поразки Радянському Союзові й сприятимуть утворенню буржуазно-націоналістичної української держави. Зі свого боку, націоналісти ладні були служити й спілкуватися з усіма імперіалістичними силами, що плекали агресивні заміри проти СРСР, насамперед - з гітлерівською Німеччиною.

Першим "провідником", тобто вождем, ОУН був Є.Коновалець. Після загибелі Коновальця від бомби, що знайшла його під виглядом поштової посилки у 1938 р., посаду обійняв А.Мельник. Та з початком другої світової війни його становище похитнулося, а невдовзі було й втрачене.

* Переклад з німецької

Коли німці у вересні 1939 р. зайняли Варшаву, вони випустили із в'язниці С.Бандеру. У 1932 р. Коновалець призначив Бандеру (1909-1959) провідником Крайової езекутиви ОУН на Західній Україні. У 1934 р. Бандера влаштував замах на польського міністра внутрішніх справ Б.П'єрацького, якого оунівці засудили до страти за проведення політики колонізації українських земель. Не будучи заарештованим, Бандера сам з'явився на суд у Варшаві і взяв на себе відповідальність за замах. Його було засуджено до страти. Але під тиском масових протестів польські власті були змушені замінити кару на горло довічним ув'язненням. Своім вчинком Бандера зажив великої популярності серед націоналістичного загалу, особливо молоді, що сприяло поширенню оунівського впливу на українське населення.

Опинившись на волі, Бандера підняв бунт проти Мельника, звинувативши його у пасивному опортунізмі. На конференції у лютому 1940 р. стався "розлам ОУН". Стара генерація пішла за Мельником, більшість - молода генерація - за Бандерою.

У квітні 1941 р. у Кракові бандерівці провели свій II Великий збір ОУН. На ньому Бандеру було проголошено провідником, Мельника - виключеним з ОУН. Після того постало дві організації: ОУН(Б) і ОУН(М).

Разом з тим бандерівський збір було присвячено підготовці до захоплення влади над Україною у зв'язку з наближенням гітлерівського нападу на Радянський Союз.

Обидва оунівські верховоди - Мельник і Бандера - служили агентами німецької військової розвідки (абверу). На допиті у радянському полоні, 25 грудня 1945 р., колишній заступник начальника відділу абверу полковник Е.Штольце розповів:

"Мною особисто було дано вказівку керівникам українських націоналістів німецьким агентам Мельнику (прізвисько Консул-І) та Бандері організувати одразу після нападу Німеччини на Радянський Союз провокаційні виступи на Україні з метою підризу ближнього тилу радянських військ, а також щоб упевнити міжнародну громадську думку в тому, що начебто має місце розклад радянського тилу".

З цією метою бандерівський провід ОУН посилив засилання своїх агентів через кордон, на Західну Україну. Гальванізовані ними боївки ОУН після вибуху війни руйнували зв'язок радянських військ, нападали з тилу на дрібні підрозділи Червоної Армії, служили провідниками й розвідниками гітлерівського вермахту.

За завданням абверу, бандерівці організували із своїх людей два спецбатальйони - "Нахтігаль" і "Роланд" - та багато перекладацьких груп для вермахту. Провід ОУН розраховував, що німці дозволяють створити на Україні маріонетковий уряд з націоналістів. Коли з'ясувалося, що гітлерівці з цією справою не квапляться, бандерівці вирішили діяти за власною ініціативою.

30 червня 1941 р., вступивши до Львова разом з німцями, бандерівці влаштували тут різанину польської та єврейської професури. Увечері того дня представник проводу ОУН/Б/ Я.Стецько зібрав у "центральному помешканні "Просвіти" своїх прибічників та від імені Бандери проголосив "український уряд", а себе - його прем'єром. Поспішаючи поставити своїх хазяїв перед доконаним фактом, "уряд" Стецька призначив міського голову у Львові та заходився організувати свою адміністрацію в інших окупованих німцями районах Західної України.

Ці дії українських буржуазних націоналістів були для німців несподіванкою. Представники командування вермахту спершу вважали, що Стецько діє з санкції Гітлера. Таємні плани Гітлера знало дуже обмежене коло осіб. Керівництво абверу не було втаємничене у ці плани й вважало, що німецька політика на Україні можливо, опиратиметься на місцеву маріонетку, подібну до Скоропадського у 1918 р. На акті проголошення "уряду" Стецька був присутній капітан абверу Г.Кох - професор-славист Кенігсберзького університету. Кох навіть виголосив українською мовою вітальну промову на адресу бандерівців. Зі свого боку, останні щиро запевняли, що вірно служитимуть Гітлеру, оскільки без німецької підтримки вони не могли б запанувати на Україні. Про відданість фюрерові говорилося й у прокламації "уряду" Стецька від 30 червня.

Непевність німців у Львові зумовилася ще й тим, що оунівцями, як іноземною агентурою, займалася виключно військова розвідка. Нацистські органи державної безпеки тоді знали їх погано. У донесенні зі Львова до Головного управління держбезпеки /РСГА/ навіть говорилося, що "уряд" організував "якийсь Панцера". Та РСГА скоро розібралося у ситуації: 5 липня бандерівський уряд у Львові було розігнано. Його голову, Стецька, заарештовано та доправджено до Кракова, де тримали Бандеру, і обох - до Берліну.

Конфлікт між бандерівцями та нацистами мав глибокі причини. В основі його лежала відміна гітлерівської політики щодо України від політики кайзерівської Німеччини.

У 1918 р. німці воліли мати на Україні залежний від них уряд юридично самостійної держави. У 1941 р. вони не дозволяли й мріяти вголос про якісь незалежні держави на Сході.

Усю територію Радянського Союзу до Уралу планувалося перетворити на життєвий простір для німців. Частина цієї території, зокрема Західна Україна та Крим, мали бути одразу анексовані, тобто стати складовими провінціями Німеччини, решту чекала доля німецьких колоній. В обох випадках населенням цих земель мали стати німці, привезені з Німеччини та інших країн Європи. Такий був зміст "генерального плану Ост", розроблюваного в Берліні. Місцеве населення за цим планом передбачалося розділити на три частини. Перша підлягала знищенню, друга - вигнанню до Сибіру, третя мала залишатися на місці як робоча сила для німецьких переселенців.

На загарбаній Гітлером Україні не було місця для українських націоналістів з їхніми політичними претензіями. Звідси й конфлікт, який міг лише загострюватися із зростанням німецької воєнних успіхів на фронті, й навпаки.

У вересні 1941 р., перед взяттям Києва, гітлерівці провели арешти й розстріли-найбільш завзятих бандерівців. Обидва спецбатальйони були відкликані з фронту й розформовані. Їх особовий склад було включено до поліцейського батальйону 201 й відправлено до Білорусії на охорону тилкових комунікацій вермахту. У грудні 1941 р. мала місце друга хвиля репресій проти бандерівців. Багато їх було розстріляно. Самого Бандеру, як і Стецька, засаджено до концтабору Заксенгаузен.

Відмова гітлерівців доручити бандерівцям управління окупованою Україною, репресії та переслідування на могли не поставити їх проти волі у становище опозиціонерів. На території "рейхскомісаріату Україна", що охоплював найбільшу частішу республіки, будь-яка націоналістична діяльність нещадно переслідувалася. Західна Україна під назвою "дистрикт Галичина" була включена до складу Німеччини та підпорядкована генерал-губернаторові польських земель, також зроблених частішою рейху. Тут бандерівці теж були поставлені поза законом. Мельниківці, що плазували перед окупантами, у дистрикті діяли більш-менш вільно та зовсім вільно - у генерал-губернаторстві, центром якого був Краків.

Та, незважаючи на репресії, бандерівці не вели боротьби проти окупантів. Ховаючи свої націоналістичні переконання, вони служили в окупаційній адміністрації, органах поліції та гестапо, видавали дозволені німцями газети. Разом з гітлерівцями вони переслідували

мучили радянських патріотів, прагнучи підірвати антифашистську боротьбу українського населення на окупованій території.

Змушена сховатися у підпіллі, бандерівська ОУН намагалася охопити своїм впливом усю Україну. Тут її чекала найбільша політична поразка - населення основної території України, де Радянська влада проіснувала два десятиріччя, виявилось неприступним для націоналістичної ідеології.

Оунівський провід не втрачав надії домовитися з гітлерівцями. Для цього він вживав усіх заходів, щоб зміцнити своє становище на окупованій території. Створивши мережу підпільних організацій, бандерівці стали панівною силою націоналістичного табору на Західній Україні. У третій декаді березня 1943 р. вони організували там перехід у ліси майже усієї української допоміжної поліції. Користуючись слабкістю німецького тилу, керівництво бандерівської ОУН розгорнуло формування збройних банд. Тепер воно прагнуло до співпраці з німцями, спираючись на власне військо. Банди інших націоналістичних угруповань - бульбівські на Поліссі, мельниківські у Галичині - були з часом ліквідовані та поглинуті бандерівськими.

Протягом 1943 р. сформувалась військова організація бандерівської ОУН. Її було названо Українською повстанською армією /УІА/. Ще з 1941 р. назвою УПА маскувалися банди гестапівського агента Бульби. Бандерівці перебрали назву собі, після чого бульбівці назвали себе ще гучніше - УНРА /Українська народно-революційна армія/, та скоро зникли зі сцени.

Бандерівська УПА спиралася на розгалужене оунівське запілля. Для обдурювання людей бандерівські банди нібито готувалися воювати проти німців, насправді ж вони вели боротьбу тільки проти радянських партизанів та підпільників. "Політична обстановка у цих націоналістичних районах настільки складна, що треба пильно стеретися", - записав у щоденнику комісар ковпаківського з'єднання С.В.Руднев 21 червня 1943 р., під час рейду Ровенщиною. 23 червня з'явився новий запис: "Націоналісти часто стріляють з-за рогу, з-за кущів, із жита... Молодь забирають примусово і женуть її в ліс для навчання, а потім ставлять на командні посади... Німці створюють польську поліцію, щоб бити українців".

Кістяком УПА стали поліцаї, дезертири, кримінальні злочинці. Антинародна пропаганда бандерівської ОУН, як і раніше, вимагала ліквідації Радянської влади, реставрації буржуазного ладу на Україні,

відриву її від братніх радянських народів, створення корпоративної держави за фашистським зразком.

Не випадково бандерівське керівництво розгорнуло формування збройних банд у тилу гітлерівського вермахту лише після Сталінграда, тобто після докорінного переламу у ході радянсько-німецької війни на користь СРСР.

Коли ясно визначилася неминучість поразки фашистської Німеччини, провід ОУН, на чолі якого стояв Р.Шухевич, замислив і поворот у своїй зовнішньополітичній орієнтації. Він почав робити ставку на підтримку іншої групи імперіалістичних держав у своїй боротьбі проти Радянської держави. З початку 1943 р. у планах проводу ОУН-УПА дедалі більше місця посідали надії на майбутню співпрацю з англо-американським блоком.

Основний антинародний політичний розрахунок бандерівських верховодів полягав тепер в тому, що після розгрому Німеччини імперіалістичні держави Заходу воюватимуть проти СРСР; послаблена війною з Німеччиною Радянська держава зазнає поразки, й нові окупанти віддадуть оунівцям владу над Україною. Здійснення своїх розрахунків бандерівці й тут ставили у залежність від розбудови власних збройних сил, котрі надали б їм політичної ваги. В цьому - додаткова причина особливої наполегливості у створенні численних банд.

Та всі ці розрахунки стосувалися майбутнього і трималися у найсуворішій таємниці. А тим часом бандерівська УПА налагоджувала співпрацю з командуванням німецьких військ та військ гітлерівських сателітів, що відступали на захід під ударами Червоної Армії, ділом доводила свого корисність для окупантів. Бандерівські банди чинили звірячі розправи над радянськими патріотами, нападали на партизанів, вели справжнє полювання на радянських парашутистів, що закидалися у ворожий тил для розвідки й диверсій, виводили за лінію фронту ворожі частини, які опинилися у тилу радянських військ. Головним завданням бандерівських банд була й залишалася тільки боротьба проти Радянської влади - у даний момент і в майбутньому. Від гітлерівських карателів вони часто отримували зброю для спільної боротьби проти партизанів. Кожен їхній вчинок був зрадою інтересів українського народу.

З метою розширення фронту боротьби проти Радянського Союзу верховоди ОУН-УПА вирішили створити видимість надпартійного об'єднання усіх націоналістичних груп, які існували на окупованій території України. У березні 1944 р. вони створили ініціативний

комітет для розробки проекту об'єднавчої платформи. У липні 1944 р. платформу було схвалено збором представників націоналістичних груп. До їх числа було включено військовополонених та дезертирів неукраїнських національностей, щоб створити видимість широкого політичного фронту на антирадянській основі.

Збір утворив єдиний центр - так звану "Українську головну визвольну раду" /УГВР/, охвістя якої ще й досі існує на імперіалістичних задвірках. По суті, як і нині, то був чисто бандерівський орган. Очоловав його Шухевич, що під трьома псевдонімами тримав у своїх руках пости голови проводу ОУН, головного коменданта УПА та голови УГВР.

Націоналістичні банди продовжували чинити свої злочини. Донесення, отримувані Українським штабом партизанського руху від з'єднань і загонів на зайнятій ворогом території, рясніли повідомленнями про численні бої з бандами УПА. Ось лише декілька таких повідомлень за другу половину січня 1944 р. 17 січня командир Ровенського партизанського з'єднання В.А.Бегма доповів по радіо про запеклі бої його загонів з бандами УПА в районі Сарн. 18 та 19 січня великі бої з націоналістами вело партизанське з'єднання під командуванням Л.Я.Іванова. 21 січня про бої з бандерівцями доповів командир з'єднання М.І.Наумов. 30 січня П.П.Вершигора, командир 1-ї Української партизанської дивізії, у радіограмі до УШПР повідомив про розгром одного з лісових бандерівських гарнізонів, що являв собою унтер-офіцерську школу УПА.

Широкі масштаби бандерівських операцій проти радянських партизанів констатували й гітлерівці. У розвідувальному зведенні штабу німецької групи армій "Південь", яка стояла у Західній Україні, 11 березня 1944 р. зазначалося: "Є багато повідомлень про бої між націонал-українцями та радянськими". Іноді загони УПА брали участь у каральних операціях німців проти радянських партизанів. Так, 11-12 березня курінь УПА чисельністю до 1200 чол., разом з учбовим батальйоном 13-го німецького армійського корпусу, провадив бій проти партизанів біля с.Підкамінь у районі м. Броди.

Не маючи успіхів у боях з партизанами, зрадники-оунівці чинили зв'язні розправи над беззбройними радянськими людьми. "Весь колишній радянський актив знищено", - повідомляв 11 квітня 1944 р. про злочини націоналістів на Волині командир партизанського з'єднання І.А.Артюхов. В його донесенні вказувалося, що всі особи, котрі будь-яким чином виявили симпатії до партизанів, згодом разом із своїми родинами винищувалися націоналістами.

Із наближенням фронту бандерівці постійно нападали на малі підрозділи Червоної Армії, вбивали її бійців та командирів. У січні 1944 р. М.І.Наумов повідомив УШПР, що у Березнівському районі Ровенської області бандерівці вирізали групу червоноармійців 181-ї стрілецької дивізії. Наприкінці лютого 1944 р. бандити УПА смертельно поранили талановитого радянського полководця, командуючого 1-м Українським фронтом генерала М.Ф.Ватутіна. У бою з бандерівцями загинув при переході через фронт легендарний радянський партизан-розвідник М.І.Кузнецов.

Із визволенням Західної України від німецько-фашистських загарбників у липні - серпні 1944 р. бандерівці опинилися у радянському тилу. Настала ситуація, до якої провід ОУН-УПА готував свої банди. Бандерівські верховоди розраховували, поперше, на те що до кінця війни Радянський Союз підійде виснаженим і знесиленим, а по-друге - англо-американські імперіалісти розв'яжуть проти нього переможну війну за панування над Європою і допоможуть ОУН взяти владу над Україною.

Усі ці розрахунки виявилися побудованими на піску. Радянський Союз не був знесилений у воєнному відношенні, а західні держави не мали наміру розпочинати нову війну. Провід ОУН так і не зрозумів свого прорахунку й весь час пов'язував свої марні надії на майбутнє з новою великою війною.

У вересні (за деякими джерелами - у жовтні) 1944 р., вже втрапивши Україну, гітлерівці випустили з концтабору Бандеру для налагоджування зв'язків з бандами УПА, які здійснювали розвідувальні та диверсійні завдання в тилу радянських військ за завданням осередку німецької воєнної розвідки, розміщеного у Празі. Під кінець війни Бандера втік до Західної Німеччини.

Фактично, вся історія УПА цілком пов'язана з ім'ям Шухевича, який до війни був військовим референтом проводу ОУН/б/, потім - помічником командира батальйону "Нахтігаль" та поліцейського батальйону 201, а з початку 1943 р. - організатором і командуючим оунівського підпільного війська. Бандера, від імені якого все робилося, після 1934 р. й до самого його вбивства у Мюнхені в 1959 р. вже ніколи не був на Україні. Зазначаємо це, бо в літературі доводилося подибувати описи повоєнних, після 1945 р., дій банд УПА на Україні, в яких начебто брав участь сам Бандера. Все це вигадки.

На час вигнання німецько-фашистських окупантів із Західної України УПА налічувала до 100 тис.чол., те стільки – бандерівське підпілля. Територіально УПА поділялася на чотири групи: УПА-

Північ, УПА-Захід, УПА-Південь та УПА-Схід. але реально існували, тільки дві перші й частково - третя. Групи поділялися на воєнні округи, ті - на тактичні відтинки. Тактичною військовою одиницею був курінь /батальйон/, що складався з 3-4 сотень.

Це була неабияка військова сила, і коли б націоналістичні верховоди справді спрямовували її проти німців, як вони запевняють у своїх повоєнних писаннях, то окупантам довелося б відтягнути проти них багато військ з фронту. Та насправді усі свої зусилля командування бандерівської УПА спрямувало на те, щоб полегшити німцям боротьбу проти Червоної Армії, а опинившись в її тилу розв'язало злочинну війну проти Радянської влади.

Після відступу німців провід ОУН-УПА діями своїх банд намагався зірвати відродження Радянської влади на Західній Україні, знищувати державні та господарчі установи, партійний та радянський актив, виводити з ладу військові об'єкти, транспорт і зв'язок, зривати мобілізацію молоді до Червоної Армії, колективізацію сільського господарства тощо. Метою верховодів ОУН-УПА було встановити контроль хоч би над сільськими місцевостями Західної України й так протриматися до вибуху нової війни капіталістичних країн проти СРСР, з якою вони знову пов'язували усі свої нації.

Війна проти Радянської влади, що її розгорнули оонівські верховоди в тилу Червоної Армії, становила велику небезпеку. Проти банд УПА доводилося спрямовувати значні сили. В 1945 р., поряд з підрозділами НКДБ та НКВС, діяло понад 300 винищувальних батальйонів.

Крім військових частин органів внутрішніх справ, партизанських загонів, збережених і використовуваних як винищувальні батальйони для боротьби з бандами УПА, величезну роль у розгромі бандерівщини відіграла політвиховна та організаційна робота партійних, комсомольських та радянських органів серед населення, створення з трудящих озброєних груп охорони громадського порядку. На кінець 1945 р. діяло 2,4 тис. груп самооборони та груп сприяння винищувальним батальйонам. Загалом вони нараховували 50 тис. бійців.

Серед бандерівців було немало простих людей, що потрапили у полон націоналістичної пропаганди проводу, який приховував свої зв'язки з німцями. Уряд УРСР неодноразово звертався до учасників бандерівського руху із закликами скласти зброю та повернутися до нормального життя. Протягом 1944-1946 рр. з лісів вийшло й було атестовано 48,3 тис. бандерівці в. У ті ж роки було зламано хребет

УПА - її втрати становили 56,6 тис. убитими і 108,5 тис. полоненими. Керівництво бандерівців змушене було перейти до тактики боротьби малими групами.

Звірства бандерівців, викривальні судові процеси, труднощі життя, створювані обставинами малої війни, дедалі більше настроювали населення проти бандерівщини. Колективізація сільського господарства, завершена до кінця 40-х років, остаточно позбавила бандерівців опори серед населення. У 1949 р. збройні групи охорони громадського порядку з місцевого населення своїми силами відбили 66% бандитських нападів на колгоспи, у 1950 р. – 97%. Після ліквідації Шухевича /березень 1950 р./ виступи бандерівців вщухли.

За своїм класовим, політичним характером бандерівщина була своєрідним рецидивом громадянської війни, розв'язаної залишками експлуататорських класів міста й села у специфічних умовах Західної України під час і після німецько-фашистської окупації. Відсталість місцевого населення, його тривалий історичний відрив від основної території України та інших частин СРСР, вихована багатокласовим іноземним пануванням недовіра до інших національностей, роки фашистської окупації, що створила сприятливу ситуацію для націоналістичної пропаганди бандерівців, які ховалися за брехливими гаслами боротьби проти німців, наявність у населення великої кількості зброї, зібраної після відступу Червоної Армії у 1941 р., все це зумовило поширення й тривалість націоналістичної контрреволюції, що протягом ряду повоєнних років гальмувала нормальний розвиток краю.